

בחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

א. הכינוס הארצי הט"ו לידיעת הארץ

לכבוד יובלה החמישים של תל-אביב החליט הוועד המנהל של החברה לערוך כינוס זה בתל-אביב יפו ולייחדו לנושא: "מבואות-יים". הכינוס ייפתח ביום א' של חול-המועד סוכות תש"ך (18.10.59) בערב, ב"היכל התרבות" ויסתיים ביום ד' של חול-המועד סוכות (21.10.59). תושמענה בו 26 הרצאות מפי המרצים הבאים: פרופ' ב. מזר (פלשתים וישראלים באזור הירקון); פרופ' ד. עמירן (הערים הגדולות בישראל); פרופ' מ. שטקליס (האדם הקדמון באגן הים התיכון); מר ז'אן פרו (מערת גלוסקמאות כלקוליתית באזור); ד"ר י. קפלן (החפירות בתל-אביב-יפו); מר מ. דותן (קברות מתקופת הברזל באזור); גב' ר. עמירן (קשרי תרבות בין חופי כנען והארצות שמעבר לים); פרופ' פ. דלוג' (על ספינות וספנות במזרח הקדמון); גב' ט. דותן (התרבות החמרית של הפלשתים); מר ש. ייבין (האם היתה לישראל מדיניות ימית בתקופת המקרא?); ד"ר י. אהרוני (נחלת דן); פרופ' י. ידין (ביצורי הח'יקסוס בארץ וחלקלקת ג'רישה); ד"ר י. שטנר (חוף ישראל מתל-אביב צפונה); מר א. שחר (אגד הערים תל-אביב-יפו); ד"ר ש. אביצור (ניצולו של הירקון); מר י. כצנלסון (קווים מיוחדים באקלימה של תל-אביב-יפו); פרופ' נ. אביגד (הכתובות מבית הקברות היהודי ביפו בתקופת התלמוד); פרופ' מ. אבייונה (פרסאוס ואנדרומדה, אגדה יפואית); מר א. קינדלר (מטבעות יפו); מר ש. טולקובסקי (ראשית גידולם של ההדרים ביפו העתיקה); ד"ר א. מלמט (יפו וסביבותיה במכתבי אל-עמרנה ובעבודות מצריות); ד"ר ח. תדמור (יפו וסביבותיה בעבודות אשוריות); ד"ר ז. וילנאי (יפו באגדה העממית); מר י. ברסלבי (יפו, שער ירושלים); פרופ' י. פראוור (הסניוריה יפו בתקופת הצלבנים).

המשתתפים בכינוס יסיירו במוזיאון הארץ, מוזיאון תל-אביב, מוזיאון יפו ובחפירות בתל-קסילה וביפו. כמו כן ייערכו ביום האחרון של הכינוס 4 סיורים מקבילים: (1) לעבדת — שבטה; (2) למגידו — בית-שערים — קרן הכרמל (מוחרקה); (3) לרשפון (ארסוף) — קיסריה — עתלית; (4) לתל-אביב וסביבתה — גבעתיים, פתח תקווה, מקורות הירקון בראש-העין, מבצר אנטטיפטרוס, מגדל-צדק, בן-שמון, לוד, רמלה, אזור, תל-אביב.

בחוברת הבאה של "ידיעות" יתפרסם דין וחשבון מפורט על הכינוס ועל ההרצאות שהושמעו בו.

ב. חפירות ארכיאולוגיות

ביום 2 באוגוסט 1959 נפתחה עונת-החפירות השלישית ברמת-רחל. החפירות כאן, המבוצעות על-ידי החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, תוך שיתוף עם אגף

בחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

העתיקות והאנוניברסיטה העברית, בהנהלתו של הד"ר יוחנן אהרוני, תמשכנה כחד-שיים. משרד העבודה הקציב את ימי העבודה הדרושים לכך. בחפירות משתתפת קבוצה של 15 סטודנטים. סקירה ראשונה עליהן תפרסם ב"ידיעות" בתום העונה. ביום 9 בספטמבר 1959 נפתחה עונת-החפירות הרביעית בתל-קסילה, בהנהלתו של הפרופ' ב. מזר בהשתתפות הארדיכל ע. דונייבסקי וחבר עובדים מדעי החפירות מבוצעות על-ידי החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, תוך שיתוף עם עיריית תל-אביב. משרד העבודה הקציב את ימי העבודה הדרושים לכך. מטרת החפירות היא לחשוף קטע מחומות העיר ולהבהיר את הסטראטיגראפיה של הביצורים לשם השלמת התכניות לקראת פרסום הדין וחשבון המדעי. החפירות כאן תמשכנה כחודש ימים. סקירה ראשונה עליהן תפרסם בחוברת הבאה של "ידיעות".

ביום 10 בספטמבר 1959 נפתחה עונת-החפירות השלישית בנחל אורן (ואדי פלאח), בהנהלתו של הפרופ' מ. שטקליס. החפירות מבוצעות על-ידי האנוניברסיטה העברית, תוך שיתוף עם אגף העתיקות. משרד העבודה הקציב את ימי-העבודה הדרושים. החפירות כאן תמשכנה כחדשיים.

בראשית ספטמבר 1959 נפתחה העונה הראשונה של החפירות באשדודיים (תל חיידר) בהנהלתו של מר מ. דותן. החפירות מבוצעות על-ידי אגף העתיקות, ימי-העבודה הוקצבו על-ידי משרד העבודה.

בשנה זו לא נערכו חפירות שיטתיות בבית-שערים, אך בוצעה פעולה מצומצמת בלבד להשלמת עיבודו של החומר מהעונות הקודמות. פרופ' נ. אביגד והארדיכל דונייבסקי שקדו על כך כמה שבועות במקום, ויש לקוות, שבמשך שנת תש"ך יעלה בידינו למסור לדפוס כרך נוסף של הדין וחשבון הסופי על חפירות בית-שערים.

ג. פרסומים

לקראת הכינוס יצאו לאור שתי חוברות של "ידיעות": חוב' ג—ד לשנת כ"ג וחוב' א' לשנה כ"ד. יש בכוננתה של החברה להוציא בשנת תש"ך שלוש חוברות במקום שתיים, שאחת מהן, שתוכן תוך שיתוף עם המחלקה לגיאוגרפיה של האנוניבר-סיטה העברית, תוקדש למחקרים בגיאוגרפיה של ארץ-ישראל.

לקראת הכינוס יצא לאור על-ידי מוסד ביאליק והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה הכרך השני של הדין וחשבון הסופי על חפירות חצור בשם "חצור ב". חברי החברה יוכלו לרכוש את שני הכרכים הראשונים של הדין וחשבון בהנחה ניכרת. כמו כן נמצאים בהכנה הכרכים ג—ד, שיצאו לאור בבת אחת במשך שנת תש"ך.

מוסד ביאליק והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה באו לכלל הסכם עם הגב' רות עמירן בעניין הוצאת ספרי-יסוד בשם "הקיראמיקה הקדומה של ארץ-ישראל". הספר יכלול כ-70 לוחות של ציורי קיראמיקה מכל התקופות וכן צילומים רבים. הספר יימסר לדפוס בעוד כמה חדשים ויש להניח, שיראה אור עד סוף שנת תש"ך. הקובץ "ארץ ישראל" ו', המוקדש לזכרו של מ. גרקיס ז"ל, נמצא בדפוס ויצא

בחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

לאור לפני חג הפסח תש"ך. הספר גדול בהיקפו ועשיר בתכנון והוא כולל מספר רב של ציורים ותצלומים. קובץ זה יוצא בשיתוף עם בית-הנכות הלאומי "בצלאל".
הוועד המנהל של החברה החליט להקדיש את הכרך ז' של "ארץ ישראל" לזכרו של נשיא החברה פרופ' ל. א. מאיר ז"ל. המערכת ניגשה להכנת החומר, שתבוצע בעת ובעונה אחת עם הדפסת הקובץ ו'. יש להניח, שהספר יופיע כשנה לאחר ספר-גרנקיס.

ד. ישיבת המועצה של החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

ביום א', ה' באב (9.8.59) נערכה בבית-הנשיא ישיבתה השנתית של מועצת החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, במעמד של נשיא המדינה ורעייתו.
נכחו: פרופ' מ. אבי-יונה, מר י. אבירם, ד"ר י. אהרוני, מר י. ברסלבי, פרופ' נ. גליק, פרופ' ב"צ דינור, מר י. האפט, ד"ר ח"ז הירשברג, פרופ' נ"ה טור-סיני, פרופ' י. ידין, פרופ' ב. מזר, ד"ר א. מלמט, שר העבודה מר מ. נמיר, פרופ' נ. שלושיץ, גב' רות עמירן, פרופ' י. פראוור, מר מ. קול, מר ט. קולק, עו"ד ח. קרונגולד, פרופ' מ. שטקליס, מר ו. א. פרנקל (חיפה), ר"ס ב. ספיר (חולון), מר י. סגל (באר-שבע).

נשיא המדינה פתח את הישיבה בדברי ברכה לנאספים וכן לחברה על פעולותיה הברוכות ומסר את ניהול הישיבה לפרופ' מזר, יו"ר החברה. פרופ' מזר השמיע דבריה-ערכה על פרופ' ל"א מאיר ז"ל, נשיא החברה במשך שנים רבות, ועל מר א. בן-חורין ז"ל, שהלכו לעולמם בשבועות האחרונים.

פרופ' נ. גליק מסר סקירה על מחקריו האחרונים בנגב. הוא הדגים את מסקנותיו בכמה חרסים שמצא ביישובים הקדומים באזור זה. "הנגב מוסיף להפתיע אותי" — הכריז המרצה בסיום סקירתו — "והשנה יותר מאשר בשנים הקודמות".

מר י. אבירם מסר דין וחשבון על פעולות החברה במשך השנה האחרונה בשלושת שטחי פעולתה: החפירות, הפרסומים והקניית ידיעת הארץ לציבור. הוא הזכיר במיוחד את החפירות בבית-שערים וברמת-רחל, שהתחילו בימים אלה, וכן את החפירות בתל-קסילה, שתתחלנה בחודש ספטמבר. בשטח הפרסומים הזכיר מר אבירם את כתבי-העת של החברה בעברית ובאנגלית ("ידיעות" ו- *IEJ* השנתונים "ארץ-ישראל" והספרים השונים. בסוף סקירתו ציין את הכינוס הט"ו לידיעת הארץ, העומד להיערך בחול המועד סוכות בתל-אביב לכבוד יובלה של העיר, ועל הפעולה בסניפים.

פרופ' ב. מזר הטעים את הישגיה המרובים של החברה, שיש לזקפם במידה מרובה לזכות החברים העושים את מלאכתם בהתנדבות מלאה, במסירות ובהתלהבות. בהמשך דבריו עמד על הצורך הדחוף להקים מועצה ארכיאולוגית עליונה, שתהיה מורכבת מב"כ שלושת המוסדות העוסקים בארכיאולוגיה בישראל: אגף העתיקות של הממשלה, המכון הארכיאולוגי של האוניברסיטה העברית והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה. עם פרישתו של מר ש. ייבין, מנהל אגף העתיקות, לפנסיה, נעשה הדבר דחוף ביותר.

בחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה

פרופ' י. ידין ציין את ההתקדמות, שחלה בתכנונו של המוזיאון הלאומי, שיהיה מורכב משני אגפים — ארכיאולוגיה ואמנות. נערך מכרו ונתקבלה התכנית של פרופ' מנספילד. יש סיכויים מבוססים שבקרוב תוגזן אבן-הפינה. השלב הראשון יושלם תוך שנתיים. המקום, שהוקצה לבנייני המוזיאון, הוא גבעת נוה-שאנן. בראש המוסד יעמוד קורטוריון ממונה על-ידי הממשלה, שבו ישתתפו נציגי מוסדות ואישי-ציבור. בסוף דבריו קבע ידין, שהגדלת תרומתה של הארכיאולוגיה להכרת העבר מותנה בשינוי גמור של השיטה הנכחית, כשכל גוף עורך חפירות כרצונו, ללא תכנון ותיאום עם הגופים האחרים. יש תקופות בהיסטוריה, שאיננו יודעים עליהן דבר, אך ורק משום שלא נחפרו האתרים המתאימים. רק מועצה עליונה, שתחלוש על כל הפעולות, תוך תיאום עם כל הגופים, תביא לתוצאות הרצויות, הדברים אמורים גם לגבי מוזיאון, כשזה יעמוד על תלו.

ד"ר י. אהרונ' מסר פרטים על מצב הסקר הארכיאולוגי בשעה זו. נערכות פעולות ענפות בהתנדבות, וכבר הושגו תוצאות חשובות, אך בלתי מתוכננות. הקמתה של מועצה משותפת תהיה לברכה רבה גם בתחום זה.

פרופ' מ. אבי-יונה הסביר את עניין חוק העתיקות. אף-על-פי שאגף העתיקות קיים כבר 11 שנה, עדיין לא פקע תקפו של החוק מתקופת המנדט וכמובן שאין הוא מותאם לצרכיה של מדינת ישראל. ועדה מיוחדת עיבדה הצעת חוקה חדשה, אך זו לא הוגשה עדיין למוסדות המחוקקים. בהצעה יש הרבה ליקויים, ומתפקידה של המועצה הארכיאולוגית לטפל בעניין זה בדחיפות.

לאחר דיון נוסף הוחלט להטיל על הוועד המנהל לעבד הצעה מפורטת על תפקידי המועצה ודרך פעולתה לשם הגשתה לשר החינוך.

פרופ' פראור הציע לקיים שיתוף-פעולה בין החברה לחקירת ארץ-ישראל והחברה ההיסטורית הישראלית בארגון הרצאות בסניפים, חוגי עיון, ואם אפשר — גם כינוסים שנתיים משותפים. ההצעה הועברה לוועד המנהל לדיון נוסף. בסוף הישיבה הוחלט לצרף למועצה את ה"ה: ד"ר מ. אבידור, אלוף י. אבידור, מר אליהו אילת וד"ר פ. כהנא. ד"ר א. בירן צורף לוועד המנהל. כן הוחלט לקיים את האסיפה הכללית של החברה בחנוכה.

עם חתימת החוברת הגיעתנו הידיעה על פטירתה הפתאומית של מרישראל רוקח ז"ל, מנאמני החברה וחבר מועצתה במשך שנים רבות. הוועד המנהל מתאבל יחד עם כל בית-ישראל על האבידה הגדולה ומביע את רגשי השתתפותו בצערך של המשפחה.